

УДК 373.3:004:[374] – 053.5

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З ІНФОРМАТИКИ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ІКТ

Л.Г.Хоменко, Л.Г.Дзюба

Анотація. У статті розглянуто позаурочну роботу з інформатики у початковій школі як засіб формування готовності вчителів цієї освітньої ланки до ознайомлення учнів з ІКТ, проаналізовано основні завдання та фактори, що сприяють ефективності організації позаурочної роботи з інформатики.

Ключові слова: позаурочна робота, інформатика, початкова школа, завдання, форми, організація діяльності.

Аннотация. В статье рассмотрена внеурочная работа по информатике в начальной школе как средство формирования готовности учителей этого образовательного звена к ознакомлению учащихся с ИКТ, проанализированы основные задачи и факторы, способствующие эффективности организации внеурочной работы по информатике.

Ключевые слова: внеурочная работа, информатика, начальная школа, задачи, формы, организация деятельности.

Summary. The article deals with overtime work in informatics in primary schools as a form of preparedness of primary school teachers to familiarize students with ICT, analyzes the main challenges and factors contributing to the effectiveness of overtime work in computer science.

Keywords: overtime work, computer science, elementary school, tasks, forms, organization of activities.

Серед головних завдань сучасної освіти – адаптація учня до життя, прищеплення йому навичок самоосвіти, творчого використання отриманих знань. Педагогічна професія вимагає постійного творчого пошуку, самовдосконалення, підвищення професійного рівня. Завдяки запровадженню ознайомлення учнів з ІКТ у початковій школі важливим стає пошук шляхів удосконалення інформатичної підготовки вчителя початкових класів та формування в нього готовності до такої специфічної професійної діяльності [1, с. 24]. Однією з активних форм навчально-виховного процесу, що впливає з-поміж іншого і на виховання, є позаурочна робота з інформатики. Правильно організована позаурочна робота в школі має велике освітнє й виховне значення. Вона розширює і поглиблює знання, отримані на уроці, дозволяє оволодіти багатьма корисними навичками, а отже, наближає навчання й виховання до життя. Позаурочна робота полегшує реалізацію індивідуального підходу до учнів, створює сприятливі умови для розвитку в них самостійності.

А.С.Макаренко, С.Т.Шацький, В.М.Сорока-Росинський та інші педагоги розглядали позаурочну роботу як невід'ємну частину формування виховання особистості, заснованого на принципах добровільності, активності і самостійності.

А.Добролюбов і М.Г.Чернишевський вважали, що тільки виховання, яке спирається на розумову свободу дитини, розвиває її інтереси й допитливість, зміцнює дитячий розум і волю.

Підвищення ефективності освіти неможливе без створення нових форм навчання учнів. У зв'язку із цим, значна увага в сьогоdnішньому інформаційному суспільстві приділяється позаурочній діяльності учнів з інформатики. Виникає необхідність ґрунтовного дослідження означеної проблеми та пошуки оптимальних шляхів їх розв'язання у початковій школі.

Мета статті – проаналізувати особливості позаурочної роботи з інформатики як засобу формування готовності вчителя початкових класів до ознайомлення учнів з ІКТ.

Поняття позаурочної роботи є достатньо широким і неоднозначним. Воно включає в себе різні за змістом, призначенням, методикою проведення форми й способів керівництва заняттям. Позаурочна робота є складовою частиною всього навчального процесу, природним продовженням роботи на уроці. Вона відрізняється від класної тим, що будується на принципі добровільності. Для позаурочної роботи вчитель добирає різні види матеріалу: доступний, підвищеної складності або матеріал, що доповнює вивчення основного курсу інформатики, але з урахуванням наступності із класною роботою. На відміну від уроку, позаурочна робота має змагально-ігровий характер.

У зв'язку з цим виникає необхідність диференціації поняття «позаурочна робота з інформатики», дослідження його впливу на готовність вчителя початкових класів до ознайомлення з ІКТ.

Згідно з В.В.Малеви́м, позаурочна робота – це організація педагогом різних видів діяльності школярів у позанавчальний час, що забезпечують необхідні умови для соціалізації особистості дитини [3].

В.М.Лізінській пише, що позаурочна робота – це різні освітньо-виховні заходи, які виходять за рамки обов'язкових навчальних програм і проводяться школою в позаурочний час [2].

Позаурочна робота передбачає самостійний вибір і використання її суб'єктами доступних для сприйняття різноманітних форм і методів роботи.

Мета позаурочної роботи з інформатики – поглиблення й розширення знань, формування практичних навиків і світоглядних переконань. Цілеспрямована позаурочна діяльність сприяє виробленню звичок поведінки, що відповідають нормам загальнолюдської культури й моралі.

Позаурочна робота з інформатики — це ті позакласні заняття, які проводяться, головним чином, в учнівських колективах на основі самоврядування, активності й самодіяльності учнів за спрямовуючої ролі вчителів, класних керівників [6, с. 44]. На уроках інформатики є чимало можливостей зацікавити школярів змістом тієї або іншої науки. Разом з тим, основна мета уроків складається з навчання певного комплексу процедур інформатико-математичного характеру, цікавість викладу повинна відповідати поставленим цілям. Додаткові можливості для розвитку здібностей учнів під час ознайомлення з ІКТ надають різні позаурочні форми занять з інформатики. Вони можуть бути націлені на розвиток певних сторін мислення й рис характеру учнів, іноді не передбачаючи в якості основної мети розширення або поглиблення фактичних знань з інформатики. Таке розширення відбувається ніби саме по собі, як результат інтересу до предмета.

Таким чином, під «позаурочною роботою» з інформатики треба розуміти заняття, проведені в позаурочний час, засновані на принципі добровільної участі й покликані розв'язувати основні завдання [5]:

- e. Формування загальної комп'ютерної грамотності.
- f. Освоєння й закріплення початкових знань з інформатики.
- g. Формування й розвиток практичних навичок роботи з комп'ютером (з клавіатурою, мишею, основним програмним забезпеченням).
- h. Розширення уявлень про інформатику як науку – вихід за рамки шкільної програми, знайомство з різними сферами інформаційних технологій.
- i. Організація дозвілля учнів у вільний від навчання час.

Позаурочні заняття з інформатики можуть бути побудовані як на матеріалі, лише побічно зв'язаному зі шкільною програмою, так і на матеріалі, що безпосередньо стосується до роботи в класі, але не дублює її в рамках загальнообов'язкового мінімуму.

Варто розрізнити два види позаурочної роботи з інформатики: робота з учнями, що відстають від інших у вивченні програмного матеріалу (додаткові позаурочні заняття); робота з учнями, що виявляють до вивчення інформатики підвищений, порівняно з іншими, інтерес і здібності [4].

Додаткові (позаурочні) заняття з інформатики з учнями, які мають прогалини у знаннях, доцільно проводити у невеликих групах (по 3-4 учні у кожній); ці групи учнів мають бути досить однорідні як з погляду наявних у школярів пробілів у знаннях, так і з погляду освітніх спроможностей.

Варто максимально індивідуалізувати ці заняття (наприклад, пропонуючи кожному з таких учнів задалегідь підготовлене індивідуальне завдання й надаючи в процесі його виконання конкретну допомогу кожному).

Після повторного вивчення того або іншого розділу інформатики на додаткових заняттях необхідно провести підсумковий контроль із виставленням оцінки з теми.

Додаткові заняття з інформатики, як правило, повинні мати навчальний характер; при проведенні занять корисно використати відповідні варіанти самостійних або контрольних робіт з дидактичних матеріалів, а також навчальні посібники (і завдання) програмованого типу.

Учителеві необхідно постійно аналізувати причини відставання окремих учнів при вивченні ними інформатики, вивчати типові помилки, що їх припускають учні при вивченні тієї або іншої теми.

Другий із зазначених вище напрямків позаурочної роботи з інформатики відповідає наступним основним цілям [5, с.12]:

1. Пробудження й розвиток стійкого інтересу до інформатики.
2. Розширення й поглиблення знань з програмного матеріалу.
3. Оптимальний розвиток здібностей і вмій учнів, прищеплювання їм певних навичок науково-дослідницького характеру.
4. Виховання культури мислення.
5. Розвиток у учнів уміння самостійно й творчо працювати з навчальною й науково-популярною

літературою.

6. Розширення й поглиблення в учнів уяви про практичне значення інформатики в житті суспільства, про культурно-історичну цінність цієї галузі знань, про роль інформатики у світовій науці.

7. Установлення більш тісних ділових контактів між учителем інформатики й учнями, більш глибоке вивчення пізнавальних інтересів і запитів школярів на цій основі.

Передбачається, що реалізація цих цілей частково здійснюється на уроках. Однак у процесі класних занять, обмежених рамками навчального часу й програми, це не вдається зробити з достатньою повнотою. Тому остаточно й повна реалізація цих цілей переноситься на позаурочні заняття цього виду.

Форму позаурочної роботи з інформатики з дітьми можна визначити як конкретний спосіб організації їхньої відносно вільної діяльності у школі, їхньої самодіяльності при педагогічно доцільному керівництві дорослих. Дослідники виділяють п'ять типів форм виховної роботи з інформатики зі школярами: словесно-логічні, образно-художні, трудові, ігрові, психологічні. Вони обираються у відповідності з віковими та індивідуальними особливостями дітей, їхніми нахилами та побажаннями.

До основних форм позакласної роботи з інформатики для молодших школярів можна віднести масові, що поділяються на дві групи:

Фронтальні форми. Діяльність учнів організована за принципом «поруч»: вони не взаємодіють один з одним, кожен здійснює однаково діяльність самостійно. Педагог впливає на кожну дитину одночасно. Зворотній зв'язок здійснюється з обмеженою кількістю учнів. За цим принципом організовано більшість загальнокласних занять.

Колективні форми організації позакласної діяльності характеризується принципом "разом". Для досягнення спільної мети кожен учасник виконує свою роль і робить свій внесок у загальний результат. Від дій кожного залежить загальний успіх. У процесі такої організації учні змушені тісно взаємодіяти один з одним.

Вибираючи форму позакласної роботи, слід оцінити її навчально-виховне значення з позицій мети, завдання, функцій.

Однією з основних форм позаурочної роботи з інформатики, що є доцільними у початковій школі, є гурткова робота. Предметні гуртки організуються в школі для учнів, які прагнуть до розширення й поглиблення своїх знань, до технічної творчості, до дослідницької роботи.

Вечір інформатики — це своєрідна форма підведення підсумків роботи класу або гуртка за рік. Учитель продумує і розробляє програму вечора, види занять і розваг, підбирає матеріал для заходу: завдання-жарти, задачі на кмітливість, історичні відомості, ребуси, шаради, кросворди для вікторин; спільно з учнями готує необхідні моделі, плакати, оформлює клас. Захід має важливе виховне значення.

Зустрічі з цікавими людьми є важливим засобом організації позаурочної роботи з інформатики для учнів початкових класів. Такі зустрічі можуть бути класними або загальношкільним, мати самостійний характер або входити в інші форми позакласної роботи. Зустрічі можуть бути організовані з представниками "комп'ютерних" професій; з представниками інших спеціальностей, які використовують комп'ютери; з випускниками школи, які обрали відповідний фах і т.д.

Форми масової роботи належать до числа найбільш поширених у школі. Вони дуже різноманітні й в порівнянні з іншими формами позакласної та позаурочної роботи мають перевагу в тому, що розраховані на одночасне охоплення значної кількості учнів, їм властиві такі специфічні особливості, як барвистість, урочистість, яскравість, великий емоційний вплив на учнів, що є важливим у початковій школі [6].

Організуючи позаурочну діяльність з інформатики, вчитель початкової школи проявляє ґрунтовну самоорганізацію, адже як і будь-яка нетрадиційна форма навчання позаурочна робота вимагає від учителя креативності, творчості, педагогічних умінь, здатності правильно підібрати педагогічні технології, що максимально б дозволяли розкрити вміння та нахили дітей в галузі інформатики [1, с. 28]. Також важливим компонентом готовності вчителя початкових класів до ознайомлення учнів з ІКТ засобами позаурочної діяльності є серйозна предметна підготовка, володіння новітнім програмним забезпеченням та технікою, щоб на належному рівні розвинути цікавість дітей до інформатики у молодшому шкільному віці.

Тому позаурочна робота є важливою складовою формування готовності вчителя початкових класів до ознайомлення учнів з ІКТ. Педагог має набагато більшу свободу вибору змісту, форм, засобів, методів позакласної роботи, ніж при проведенні уроку. З одного боку, це дає можливість діяти відповідно до власних поглядів і переконань. З іншого боку, зростає особиста відповідальність педагога за зроблений вибір. Крім того, відсутність жорсткого регламенту вимагає від вчителя прояву ініціативи.

Література

1. Бочкін А.І. Методика викладання інформатики / А.Бочкін. – Мінськ : Вища школа, 1998. – 431с.
2. Воронін Ю.А. Комп'ютеризовані технології в процесі підготовки вчителя / Ю.Воронін // Педагогіка. – 2003. – № 8. – С.53-59.
3. Концепція змісту навчання інформатики у 12-річній школи // Інформатика та освіта. – 2000. – № 2. – С. 17-22.
4. Ледньов В.С, Про теоретичні засади змісту навчання інформатики в загальноосвітній школі / В.Ледньов, А.А. Кузнецов, С.А. Бешенков // Інформатика та освіта. – 2000. – № 2. – С.13-16.
5. Малев В.В., Малєва А.А. Позакласна робота з інформатики / В. В. Малєв, А.А. Малєва. – Навчально-методичний посібник для студентів фізико-математичного факультету. – Воронеж: ВДПУ, 2003. – 152с
6. Педагогічні технології / За заг. ред. В.С. Зозуліні. – М. – Ростов-на-Дону : ІКЦ «МарТ», 2004. – 336 с.